

Vaalimatematiikka ja puolueasetelmat

PUOLUEJÄRJESTELMÄN POLARISAATIESTA

Pertti Timonen

1. Lähtökohta

Tällä artikkelilla on kolmenlaisia tavoitteita. Ensimmäkin siinä pyritään tarkastelemaan, kuinka puoluejärjestelmän vasemmisto-oikeisto -polarisaatiota on yritetty mitata. Samalla pyritään kehittämään aikaisemmin käytettyjä indeksejä ja luomaan uusi puolueiden etäisyyttä mittaava indeksi. Toiseksi pyritään selvittämään, onko Suomen puoluejärjestelmä polarisoitumassa. Ja kolmantena tehtävänä on vertailla Suomen puoluejärjestelmän polarisaatioastetta eräisiin muihin maihin.

2. Polarisaation mittaaminen

Puoluejärjestelmien vasemmisto-oikeisto -polarisaatiota ovat pyrkineet kvantitatiivisesti mittaamaan aikajärjestyksessä lueteltuina ainakin *Michael Taylor* ja *V. M. Herman*, *Scott C. Flanagan*, *Lawrence C. Dodd* sekä *Lee Sigelman* ja *Syng Nam Yough*.¹ Tosin heistä vain Sigelman ja Yough puhuvat nimenomaan vasemmisto-oikeisto -polarisaatiosta.² Sen sijaan Flanagan kuvaa koko poliittisen yhteisön (polity) polarisaatiota,³ Taylor ja Herman käyttävät termiä »ideologinen eripuraisuus (ideological disagreement)⁴ ja Doddin käsite on puolestaan »jakaumaristiriita» (cleavage conflict).⁵ Erilaisista nimikkeistä huolimatta tosiasiallinen sisältö näissä tutkimuksissa ja indekseissä on hyvin pitkälle sama.⁶

Koska Flanaganin käyttämä indeksi poikkeaa rakenteeltaan melkoisesti muista, käsitellään sitä ensimmäiseksi. Flanaganin polarisaatioindeksin arvot lasketaan kahdessa vaiheessa.⁷ Ensimmäisessä vaiheessa määritetään kunkin puolueen kokema uhka (perceived threat), mikä tarkoittaa puolueen eri puolueiden kannatusosuuksilla painotettua keskimääräistä etäisyyttä eri puolueista (siis myös itsestään). Ja etäisyysasteikkona käytetään »tasavälietäisyyttä» (equal-interval-distance) = d' , joka on eksponentiaalinen muunnos etäisyysyksiköstä (D) eli $d' = 2^{(D-1)}$. Kaavana puolueen (c_i) kokema uhka (pt'_{ci}) näyttää seuraavalta:

$$pt'_{ci} = \frac{\sum_{j=1}^n d'_{ci} \rightarrow c_j (RR_{cj})}{100}$$

n = puolueiden lukumäärä

$d'_{ci} \rightarrow c_j$ = etäisyys eri puolueista (myös itsestään)

RR_{cj} = eri puolueiden kannatusprosentti (myös oma)

Toisin sanoen arvioidaan aluksi puolueen (c_i) etäisyys itseensä (= 1) sekä kaikkiin muihin puolueisiin (c_j) d' -asteikkoa käyttäen, kerrotaan näin saatu lukema aina sen puolueen kannatusprosentilla (RR_{cj}), johon etäisyyttä arvioidaan, lasketaan tulokset yhteen ja jaetaan 100:lla. Tämän jälkeen saatu pt'_{ci} -arvo muunnetaan vielä normaalin etäisyysasteikon (D) lukemaksi ja merkitään PT_{ci} :llä. Näin jatketaan, kunnes kaikkien puolueiden PT-arvot on saatu lasketuiksi.

Toisessa vaiheessa kerrotaan kunkin puolueen PT-arvo (PT_{ci}) puolueen kannatusprosentilla (RR_{ci}), lasketaan näin saadut tulokset yhteen ja jaetaan 100:lla eli Flanaganin polarisaatioindeksin lopullinen kaava on seuraava:

$$IP = \frac{\sum_{i=1}^n PT_{ci} (RR_{ci})}{100}$$

Kysymyksessä on siis puolueiden kannatusprosentteilla painotettujen keskimäärien etäisyyksien keskiarvo, jonka minimiarvo on 1. Maksimiarvo määräytyy puolestaan käytetyn skaalan mukaan. Flanagan itse käytti 6-luokkaista skaalaa (D), jolloin maksimiarvoksi muodostui 5.02.⁸

Kaiken kaikkiaan Flanaganin polarisaatioindeksi etäisyysasteikkomuunnokseen sekä kaksivaiheisine kannatuspainotuksineen ja laskuprosesseineen tuntuu turhan monimutkaiselta ja hankalalta soveltaa, joten en ainakaan tässä yhteydessä käsittele sitä tämän enempää.

Muiden mainittujen tutkijoiden käyttämät indeksit ovat perusrakenteeltaan hyvin samanlaisia, varianssia muistuttavia,⁹ joten esimerkiksi riittänee Sigelmanin ja Youghin vasemmisto-oikeisto -polarisaatioindeksi:

$$L-RPI = \frac{\sum_{i=1}^N f_i (x_i - \bar{x})^2}{N}$$

N = puolueiden lukumäärä

f_i = puolueen ääniosuus

x_i = puolueen sijainti vasemmisto-oikeisto -ulottuvuudella

\bar{x} = koko puoluejärjestelmän vasemmisto-oikeisto -ulottuvuuden keskiarvo

Indeksi saa siis maksimiarvonsa silloin, kun puolet äänestäjistä kannattaa ääri­vasemmalla olevia puolueita ja puolet äärioikealla olevia puolueita. Minimis­saan (= 0) indeksi on silloin kun kaikki puolueet sijaitsevat samalla koh­taa — missä tahansa — vasemmisto-oikeisto -ulottuvuudella. Todettakoon li­säksi, että etäisyyden vaikutus painottuu tässä siten, että se korotetaan toi­seen potenssiin, eikä asteikkomuunnoksella kuten Flanaganin indeksissä.

Tässä muodossaan indeksillä on kuitenkin eräitä heikkouksia. Ensinnäkin vasemmisto-oikeisto -skaalaa ei ole millään tavoin standardisoitu. Niinpä Si­gelman ja Yough käyttivät itse 4-luokkaista skaalaa, Dodd 15-luokkaista, Taylor ja Herman niin monta luokkaa kuin mihin eri puolueet olivat sijoitet­tavissa järjestykseen vasemmisto-oikeisto -ulottuvuudella, ja eräissä tutkimuk­sis­sa on käytetty jopa 41-luokkaista skaalaa.¹⁰ Tämä tietysti haittaa eri tu­lost­en vertailua. Haitan poistamiseksi voitaisiin indeksissä siirtyä käyttämään *suhteellisia* etäisyyksiä (x_{ri}) eli suhteutettaisiin puolueen etäisyys keskiarvosta ($x_i - \bar{x}$) koko käytettyyn skaalaan ($W = x_{\max} - 0$) eli toisin sanoen:

$$x_{ri} = \frac{x_i - \bar{x}}{x_{\max} - 0}$$

Toisena pikku parannuksena voitaisiin indeksin arvo kertoa 4:llä, jolloin maksimiarvoksi saataisiin 1 ja vaihteluväliksi 0 — 1. Ja näin ehostettu vasem­misto-oikeisto -polarisaatioindeksi saisi seuraavan muodon:

$$\text{L-RPI} = 4 \sum_{i=1}^N f_i x_{ri}^2$$

N = puolueiden lukumäärä

f_i = puolueen ääniosuus

x_{ri} = puolueen suhteellinen etäisyys koko puoluejärjestelmän vasemmisto-oikeisto -ulottuvuuden keskiarvosta eli

$$x_{ri} = \frac{x_i - \bar{x}}{x_{\max} - 0}$$

Todettakoon lopuksi, että tässä indeksissä puolueen koko (f_i) vaikuttaa in­deks­in arvoihin kahdella tavalla. Toisaalta puolueen etäisyys keskiarvosta (x_{ri}) painotetaan puolueen koon mukaan, mutta toisaalta puolueen koko vaikuttaa koko puoluejärjestelmän vasemmisto-oikeisto -ulottuvuuden keskiarvon (\bar{x}) si­jaintiin. Vaikutukset ovat toisiaan kumoavia.

Mikäli puolueiden etäisyyksiä ei haluta painottaa puolueiden koon mukaan, niin puoluejärjestelmän vasemmisto-oikeisto -polarisaatioindeksiä voidaan läh­teä rakentamaan myös hieman toiselta pohjalta. Ensinnäkin käytettyä skaalaa eli kahden puolueen välistä maksimietäisyyttä ($W = x_{\max} - 0$) voidaan merkitä

1:llä. Jos taas puolueiden lukumäärää merkitään N :llä, niin puolueiden välisten etäisyyksien maksimisumma on joko $\frac{N^2}{4}$ ($N =$ parillinen luku) tai $\frac{N^2 - 1}{4}$ ($N =$ pariton luku). Vastaavasti puolueiden välisiä etäisyyksiä (d_{ri}) on kaikkiaan $\frac{N^2 - N}{2}$. Näin saadaankin puoluejärjestelmän vasemmisto-oikeisto -etäisyysindeksiksi seuraava:

$$L\text{-RDI} = \frac{\frac{N(N-1)}{2} \sum_{i=1}^2 d_{ri}}{N^2(-1)} \quad \text{eli} \quad \frac{\frac{N(N-1)}{2} \sum_{i=1}^2 d_{ri}}{N^2(-1)}$$

$N =$ puolueiden lukumäärä

$d_{ri} =$ kahden puolueen välinen suhteellinen etäisyys (maksimi-arvo = 1)

$$\frac{N(N-1)}{2} \sum_{i=1}^2 d_{ri} = \sum_{i=1}^N \sum_{j=i+1}^N d_{rij}$$

Indeksi saa maksimiarvonsa eli 1:n, kun puolet puolueista sijoittuu vasemmisto-oikeisto -ulottuvuuden toiseen ääripäähän ja toinen puoli toiseen ääripäähän. Kuitenkin mikäli puolueiden lukumäärä on pariton, yksi puolue voi sijoitua minne tahansa skaalalla, eikä tällä ole vaikutusta indeksin maksimiarvoon. Minimiarvonsa (= 0) indeksi saa silloin, kun kaikki puolueet sijaitsevat samalla kohtaa — missä tahansa — skaalalla. Etäisyysindeksi käyttäytyy siis hyvin samantapaisesti kuin polarisaatioindeksikin.

3. Aineisto

Standardisoimattoman vasemmisto-oikeisto -skaalan ohella polarisaatiotutkimuksissa on ollut heikkoutena myös mittaustason alhaisuus, sillä niissä on käytetty joko järjestysasteikkoa tai korkeintaan tasavälistä välimatka-asteikkoa,¹¹ tai sitten tarkemmat välimatka-arviot ovat perustuneet vain tutkijan omaan intuitioon.¹² Viimeaikaisissa tutkimuksissa on kuitenkin käytetty 10- tai 9-luokkaista vasemmisto-oikeisto -skaalaa, ja äänestäjiltä itseltään on kysytty, mihin he itsensä, puolueensa ja mahdollisesti myös muut puolueet sijoittavat tuolla skaalalla.¹³ Tämä on tehnyt mahdolliseksi määrittää puolueiden sijainti vasemmisto-oikeisto -ulottuvuudella huomattavasti tarkemmin kuin aikaisemmin, ja tätä tietoa voidaan käyttää hyväksi polarisaatioastetta mitattaessa.

Tämän artikkelin empiirisessä osassa on hyödynnetty juuri tällaisilla skaa-loilla saatuja tuloksia. Suomen lukemat perustuvat vuosina 1973—76 tehtyyn kahdeksaa maata koskeneeseen tutkimukseen sekä Suomen Gallupin tutkimuk-siin vuosilta 1978—81.¹⁴ Myös vertailumaina oli tarkoitus käyttää saman tut-kimuksen maita, mutta koska saatavilla ei ollut näistä maista tarkkoja puo-luekohtaisia tuloksia, vertailuaineistona käytettiin vuonna 1973 tehtyä yhdek-sää maata koskenutta samantyyppistä tutkimusta.¹⁵ Tästä on tuskin aiheutunut huomionarvoista haittaa, hyötyä sen sijaan kaksi vertailumaata lisää. Puoluei-den kannatusosuudet on otettu lähimpänä tutkimusajankohtaa pidetyistä par-lamenttivaaleista.¹⁶

4. Suomen puoluejärjestelmän polarisoitumiskehitys

Suomen puoluejärjestelmää on kuvattu polarisoituneeksi tai puolipolarisoi-tuneeksi pluralismiksi.¹⁷ Taulussa 1 on tarkasteltu, kuinka polarisoituminen on kehittynyt toisen maailmansodan jälkeen. Valitettavasti tarpeeksi tarkan ku-van saaminen on lähes mahdotonta, koska puolueiden eksaktia sijaintia vasem-misto-oikeisto -skaalalla on alettu mitata vasta viime vuosina. Niinpä taulun 1 tuloksia laskettaessa on jouduttu käyttämään vuoden 1975 lukemia, vaikka tuntuu hyvin perustellulta olettaa, että puolueiden etäisyydet heti toisen maail-mansodan jälkeen ja vielä 1950-luvulla ovat olleet ainakin jonkin verran suu-rempia kuin nykyään. Näin ollen taulun 1 tuloksissa näkyvät vain puolueiden voimasuhteissa tapahtuneet muutokset, eivätkä puolueiden etäisyyksissä mah-dollisesti tapahtuneet muutokset.

Taulukko 1. Suomen puoluejärjestelmän polarisoitumiskehitys vuosina 1945—1979.

Vuosi	$L-RPI (4 \sum_{i=1}^N f_i x_i^2)$
1945	0.216
1948	0.216
1951	0.204
1954	0.200
1958	0.216
1962	0.212
1966	0.204
1970	0.200
1972	0.196
1975	0.216
1979	0.224

$$\bar{x} = 0.209$$

Taulukko 2. Suomen puoluejärjestelmän etäänymiskehitys vuosina 1978—1981.

Vuosi	L-RDI	$\left(\frac{N(N-1)}{4 \sum_{i=1}^2 d_{ri}} \right) / (N^2(-1))$
1978	0.455	
1979	0.458	
1980	0.471	
1981	0.446	
		$\bar{x} = 0.458$

Tulosten yleissävy on selvä: Suomen puoluejärjestelmän polarisaatioaste on säilynyt varsin vakaana. Puolueiden lievät kannatusmuutokset eivät ole sitä johdonmukaisesti muuttaneet suuntaan eivätkä toiseen. Tilanne säilynee tällaisena vastaisuudessaakin, sillä vaikka kokoomuksen kannatus kasvaisikin, niin samalla SKDL:n kannatus todennäköisesti heikkenee, ja lisäksi puolueet liukunevat lievästi kohti keskustaa, joten muutos polarisaatioasteessa jää vähäiseksi.

Taulussa 2 on puolestaan tarkasteltu Suomen puolueiden välisten etäisyyksien kehittymistä lyhyellä aikavälillä. Aineisto on saatu Suomen Gallupin tutkimuksista, joissa haastateltavat ovat saaneet arvioida puolueiden sijaintia 9-luokkaisella vasemmisto-oikeisto -skaalalla. Tulosta on syytä pitää vain etäisyysindeksin käytännön sovellutuksena, ei sen kummempuna. Ehkä kannattaa kuitenkin huomata, että etäisyysindeksin arvot ovat korkeampia kuin polarisaatioindeksin, mikä kiellii keskipuolueiden kannatuksen enemmyydestä laita-puolueisiin verrattuna.

5. Puoluejärjestelmän polarisaatio kymmenessä Länsi-Euroopan maassa

Kuitenkin vasta vertailu muiden maiden puoluejärjestelmien polarisaatioasteeseen antaa selkeän kuvan Suomen puoluejärjestelmän polarisaatioasteen tasosta. Taulun 3 tulosten mukaan se onkin erittäin korkea, lähes ykkösmään, Italian tasoa. Sinänsä tulos ei ole yllätys, sillä Suomi on Italian ja Ranskan tavoin sijoittunut kärkitiloille myös aikaisemmissa polarisaatiotutkimuksissa.¹⁸ Kannattaa kiinnittää huomiota myös Alankomaiden ja Englannin varsin korkeaan polarisaatioasteeseen, mikä tosin sekään ei ole ihan uusi löydös.¹⁹ Ehkäpä Alankomaiden puoluejärjestelmä ei olekaan aivan niin maltillinen ja segmentoitunut, kuin on annettu ymmärtää.²⁰ Englannin suhteellisen korkea lukema kertoo puolestaan siitä, että 2-puoluejärjestelmäkin voi olla polarisoitunut.

Taulukko 3. Puoluejärjestelmän polarisaatio kymmenessä Länsi-Euroopan maassa.

Valtio	L-RPI
1. Italia	0.220
2. Suomi	0.216
3. Ranska	0.176
4. Alankomaat	0.148
5. Englanti	0.144
6. Luxemburg	0.116
7. Länsi-Saksa	0.104
8. Belgia	0.080
9. Tanska	0.052
10. Irlanti	0.016

$$\bar{x} = 0.127$$

Taulun 4 etäisyysindeksiärvot antavat uutta oikeastaan vain sen lisätiedon, että Ranskassa puolueiden väliset etäisyydet ovat itse asiassa keskimääräistä vähäisemmät, mutta laitapuolueiden kannatuksen vahvuus korostaa Ranskan polarisoitumisastetta. Huomionarvoista on myös Irlannin sijoittuminen viimeiseksi molempien indeksien lukemissa. Irlannin puoluejärjestelmä ei todella ole polarisoitunut vasemmisto-oikeisto -ulottuvuudella. Todettakoon lisäksi, että Suomen lukema (0.408) poikkeaa taulun 2 lukemista, mikä johtuu siitä, että kysymyksessä on eri aineisto ja hieman erilainen mittaustapa.

Tässä artikkelissa käytetty aineisto mahdollistaa myös koko valitsijakunnan eikä vain puoluejärjestelmän vasemmisto-oikeisto -polarisaatioasteen mittaamisen. Toisin sanoen valitsijoiden todellinen puoluekanta voidaan unohtaa ja ajatella, että valitsijat jakautuvat kymmeneen puolueeseen sen mukaan, mihin he itsensä sijoittavat vasemmisto-oikeisto -ulottuvuudella. Näin laskettu-

Taulukko 4. Puolueiden väliset etäisyydet kymmenessä Länsi-Euroopan maassa.

Valtio	L-RDI
1. Italia	0.533
2. Alankomaat	0.483
3. Englanti	0.430
4. Suomi	0.408
5. Luxemburg	0.407
6. Länsi-Saksa	0.330
7. Tanska	0.294
8. Belgia	0.270
9. Ranska	0.204
10. Irlanti	0.190

$$\bar{x} = 0.355$$

Taulukko 5. Valitsijakunnan polarisaatio kymmenessä Länsi-Euroopan maassa.

Valtio	L-RPI
1. Irlanti	0.320
2. Alankomaat	0.308
3. Belgia	0.304
4. Englanti	0.296
5. Italia	0.260
6. Suomi	0.256
7. Ranska	0.252
8. Länsi-Saksa	0.236
9. Luxemburg	0.196
10. Tanska	0.192

$\bar{x} = 0.262$

na polarisaatioaste luonnollisesti kohoaa, koska uusien »puolueiden» sisällä ei ole todellisista puolueista poiketen yhtään hajontaa.

Taulun 5 valitsijakunnan polarisaatioasteesta kertovat tulokset ovat yllättäviä. Niiden mukaan polarisoitunein valitsijakunta onkin Irlannissa ja seuraavina tulevat Alankomaat ja Belgia. Toisin sanoen erityisesti Irlannissa mutta myös Belgiassa valitsijakunta on polarisoitunutta mutta puoluejärjestelmä ei. Sen sijaan esimerkiksi Alankomaiden ja Englannin valitsijakunnan polarisaatio näkyy myös puoluejärjestelmän tasolla (vrt. taulu 3). Puoluejärjestelmälleen polarisoituneimmissa maissa kuten Italiassa, Suomessa ja Ranskassa valitsijakunnan polarisaatioaste on puolestaan lievästi keskitason alapuolella.

Taulukko 6. Puoluejärjestelmän absoluuttinen ja suhteellinen depolarisoiva vaikutus kymmenessä Länsi-Euroopan maassa.

Valtio	$L-RPI_e - L-RPI_p$	$100 \left(\frac{L-RPI_e - L-RPI_p}{L-RPI_e} \right)$
1. Irlanti	0.304	95.0 %
2. Belgia	0.224	73.7 %
3. Alankomaat	0.160	51.9 %
4. Englanti	0.152	51.4 %
5. Tanska	0.140	72.9 %
6. Länsi-Saksa	0.132	55.9 %
7. Luxemburg	0.080	40.8 %
8. Ranska	0.076	30.2 %
9. Suomi	0.040	15.6 %
10. Italia	0.040	15.4 %

$\bar{x} = 0.135$ $\bar{x} = 50.3 \%$

Taulussa 6 on vertailtu tarkemmin, kuinka paljon vasemmisto-oikeisto -polarisaatio vähenee valitsijakunnan tasolta ($L-RPI_c$) puoluejärjestelmän tasolle ($L-RPI_p$) siirryttäessä. Tulosten mukaan Irlannin puoluejärjestelmä todella kätkee lähes täysin vasemmisto-oikeisto -polarisaation. Samoin Belgian puoluejärjestelmällä on voimakas depolarisoiva vaikutus. Näiden maiden puoluejärjestelmä ei historiallisista (Irlanti) ja etnisistä (Belgia) syistä perustu kovin suurelta osin vasemmisto-oikeisto -ulottuvuudelle. Mutta tämä ei merkitse sitä, ettei tällaista ulottuvuutta olisi näissä maissa. Se on, ja vieläpä erittäin voimakkaana, mutta vain valitsijakunnan tasolla, vaikka olettaisi sen toki tuntuvan puoluejärjestelmänkin tasolla, ainakin puolueiden sisäisinä paineina.

Kuviossa 1 on eri maat vielä sijoitettu puoluejärjestelmän ja valitsijakunnan polarisaatioasteen mukaiseen nelikenttään. Nelikentän eri puoluejärjestelmätyyppit voidaan nimetä seuraavasti:

Kuvio 1. Puoluejärjestelmätyyppit puoluejärjestelmän ja valitsijakunnan polarisaatioasteen mukaan kymmenessä Länsi-Euroopan maassa.

		Puoluejärjestelmän polarisaatioaste	
		$> \bar{x}$	$< \bar{x}$
Valitsijakunnan polarisaatioaste	$> \bar{x}$	a. Alankomaat Englanti	b. Belgia Irlanti
	$< \bar{x}$	c. Italia Suomi Ranska	d. Luxemburg Länsi-Saksa Tanska

- a. Polarisaatiota heijastava puoluejärjestelmä (Alankomaat, Englanti)
- b. Polarisaatiota kätkevä puoluejärjestelmä (Belgia, Irlanti)
- c. Depolarisaatiota kätkevä puoluejärjestelmä (Italia, Suomi, Ranska)
- d. Depolarisaatiota heijastava puoluejärjestelmä (Luxemburg, Länsi-Saksa, Tanska)

Tyypityksen perustana on siis puoluejärjestelmän polarisaation suhde valitsijakunnan polarisaatioon. Mielenkiintoisinta näin saaduissa tuloksissa lieinee se, että Italia, Suomi ja Ranska sijoittuvat depolarisaatiota kätkevään puoluejärjestelmätyyppiin. Toisin sanoen näiden maiden valitsijakunnan polarisaatioasteen perusteella voitaisiin odottaa myös alhaisempaa puoluejärjestelmän polarisaatioastetta. On kuitenkin huomattava, että niin Italian, Suomen

kuin Ranskankin arvot ovat hyvin lähellä tyyppiä a, joten hieman erilaisella vertailumaiden koostumuksella nämä maat olisivat voineet sijoittua tähän tyyppiin. Polarisaatioasteen vähäinen pudotus siirryttäessä valitsijakunnan tasolta puoluejärjestelmän tasolle puoltaa kuitenkin kuvion 1 antamaa tulosta (ks. taulu 6). Ja ehkäpä Ranskan ja kenties Suomenkin viimeaikainen poliittinen kehitys on käytännön puoltolause tällaiselle tulkinnalle.

6. Lopuksi

Tämän artikkelin yhtenä tarkoituksena oli kehittää puoluejärjestelmän polarisaatioasteen mittaamisessa käytettyjä indeksejä. Esitetyt ratkaisumallit saattavat parantaa ainakin eri tutkimustulosten välistä vertailtavuutta. Toisena tehtävänä oli selvittää, onko Suomen puoluejärjestelmä vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella polarisoitumassa. Saatavilla ollut tutkimusaineisto oli tässä suhteessa puutteellista, mutta todennäköisesti Suomen polarisaatioaste on säilynyt toisen maailmansodan jälkeen varsin vakaana ja samalla myös varsin korkeana.

Kolmanneksi Suomen puoluejärjestelmän polarisaatioasteen vertailu yhdeksän muun Länsi-Euroopan maan polarisaatioasteeseen vahvasti aikaisempia tuloksia Suomen puoluejärjestelmän korkeasta polarisaatioasteesta. Tämän osan mielenkiintoisimmat tulokset lienee kuitenkin saatu eri maiden puoluejärjestelmän polarisaatioasteen vertailussa. Niiden mukaanhan esimerkiksi Suomen puoluejärjestelmän polarisaatioaste on »turhan» korkea eli Suomi kuuluu depolarisaatiota kätkevään puoluejärjestelmätyyppiin. Tämän perusteella voitaisiin ennakoida Suomen puoluejärjestelmän polarisaatioasteen alenemista tulevaisuudessa.

Lopuksi on syytä todeta, että vasemmisto-oikeisto -ulottuvuus on vain yksi — vaikkakin usein tärkein — monista puolueulottuvuuksista,²¹ joten puoluejärjestelmän polarisaatioastetta mitattaessa tulisi ottaa huomioon koko moniulotteinen puolueavaruus. Puolueiden etäisyyksien arviointi tulisi tällöin monimutkaisemmaksi, mutta tässä esitetyjä indeksejä voisi varmaan kehittää myös tällaiseen aineistoon soveltuviksi. Lisäksi on huomattava, että äänestäjien taso, jota tässä on käytetty, on vain yksi monista tasoista, joilla puolueiden etäisyyksiä voidaan tarkastella.²² Tarkkojen mittareiden kehittäminen esimerkiksi historiallisella, rakenteellisella tai tavoitteiden ja toiminnan tasolla olisi kuitenkin vielä tätäkin työläämpää.

VIITTEET

- ¹ Ks. Taylor, Michael & Herman v. M.; Party Systems and Government Stability. *The American Political Science Review* 1/1971, ss. 32—37, Flanagan, Scott C.; Models and Methods of Analysis + Index of Polarization. Teoksessa Almond, Gabriel & Flanagan, Scott C. & Mundt, Robert J. (eds.); *Crisis, Choice and Change*, Boston 1973, ss. 85—89, 682—684, Dodd, Lawrence C.; Party Coalitions in Multiparty Parliaments: A Game-Theoretic Analysis. *The American Political Science Review* 3/1974, ss. 1104—1106, 1115—1116 ja Sigelman, Lee & Yough, Syng Nam; Left-Right Polarization in National Party Systems. *Comparative Political Studies* 3/1978, ss. 356—357, 366—367.
- ² Ks. Sigelman & Yough; *ma.*, ss. 355—357, 366—367.
- ³ Ks. Flanagan; *ma.*, ss. 85—89, 682—684.
- ⁴ Ks. Taylor & Herman; *ma.*, ss. 33—35.
- ⁵ Ks. Dodd; *ma.*, ss. 1104—1105.
- ⁶ Ks. Taylor & Herman; *ma.*, ss. 33—35, Flanagan; *ma.*, ss. 85—89, 682—684, Dodd; *ma.*, ss. 1115—1116 ja Sigelman & Yough; *ma.*, ss. 366—367.
- ⁷ Ks. Flanagan; *ma.*, ss. 85—89, 682—684.
- ⁸ Ks. edellinen viite.
- ⁹ Ks. Taylor & Herman; *ma.*, s. 34, Dodd; *ma.*, s. 1104 ja Sigelman & Yough; *ma.*, s. 357.
- ¹⁰ Ks. Sigelman & Yough; *ma.*, ss. 366—367, Dodd; *ma.*, ss. 1115—1116 ja Taylor & Herman; *ma.*, s. 34.
- ¹¹ Ks. Taylor & Herman; *ma.*, ss. 32—34, Dodd; *ma.*, ss. 1115—1116 ja Sigelman & Yough; *ma.*, ss. 366—367.
- ¹² Ks. Flanagan; *ma.*, ss. 85—89, 682—684.
- ¹³ Ks. Inglehart, Ronald & Klingemann, Hans D.; Party Identification, Ideological Preference and the Left-Right Dimension among Western Mass Publics. Teoksessa Budge, Ian & Crewe, Ivor & Farlie, Dennis (eds.); *Party Identification and Beyond*. New York 1976, ss. 243—273, *Zentralarchiv für empirische sozialforschung*. Universität zu Köln. Study no: 0765, 35—36, *Suomen Gallupin* neljän puolueen teettämät tutkimukset vuosilta 1978—1981 ja Damgaard, Erik & Kristensen, Ole P.; Party Government under Pressure. *Paper prepared for the 6th Nordic Political Science Congress*, Åbo, Finland, August 17—19, 1981, ss. 8—17.
- ¹⁴ Ks. Zentralarchiv für... *mt.*, ss. 35—36, Pesonen, Pertti & Sänkiäho, Risto; *Kansalaiset ja kansanvalta*. Juva 1979, ss. 141—143 ja *Suomen Gallupin* mainitut tutkimukset.
- ¹⁵ Ks. Inglehart et al.; *ma.*
- ¹⁶ Ks. Nohlen, Dieter; *Wahlssysteme der Welt*. München 1978, ss. 385, 387, 389, 391, 394, 396, 399, 403, 405 ja *Suomen virallinen tilasto XXIX A*: 20—35.
- ¹⁷ Ks. Sartori, Giovanni; *Parties and Party Systems*. Cambridge 1976, ss. 163, 314.
- ¹⁸ Ks. esimerkiksi Sigelman & Yough; *ma.*, s. 377.
- ¹⁹ Ks. edellinen viite.
- ²⁰ Ks. Sartori; *mt.*, ss. 173—185.
- ²¹ Ks. Winn, Conrad Leslie James; *Spatial Models of Party Systems: An Examination of the Canadian Case*. University Microfilms, A XEROX Company, Ann Arbor, Michigan. 1973, ss. 38—47, Lindén, Michael; *Political Dimensions and Models of Political Party Sympathy*. Uppsala 1975, ss. 1—12 ja Suhonen, Pertti; Äänestäjien valinnat ja puoluejärjestelmän etäisyysrakenne. *Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiopsykologian laitosten tutkimuksia* 14/1976, ss. 49—62.
- ²² Ks. Suhonen; *mt.*, ss. 51—52.